

ALISHER NAVOIY ASARLARIDA AXLOQ VA INSONPARVARLIK G'OYALARI

Ilmiy maslahatchi : *Samatov X.U.*

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi

Toshkent axborot texnologiyalari universiteti Samarqand filiali

Qayumov Bunyod Sherali o'gli

"Kompyuter injiniringi va suniy intellekt "

fakulteti DI-25-07 guruh talabasi

Annotation: Alisher Navoiy asarlarida axloq va insonparvarlik g'oyalari chuqur tahlil qilinadi. Ushbu maqolada Navoiy ijodining axloqiy va insonparvarlik jihatlari, uning asarlarida aks etgan g'oyalar va ularning zamonaviy hayotga ta'siri ko'rib chiqiladi.

Keywords: Alisher Navoiy, axloq, insonparvarlik, g'oyalar.

Alisher Navoiy va uning ijodi

Alisher Navoiy, o'zbek adabiyotining buyuk namoyandalaridan biri bo'lib, 1441-yilda Hirotda tug'ilgan. U nafaqat shoir, balki davlat arbobi, olim va faylasuf sifatida ham tanilgan. Navoiy o'z ijodida turli janrlarni o'z ichiga olgan bo'lib, uning asarlari she'riyat, nasr va falsafa sohalarida muhim o'rin tutadi. Uning eng mashhur asarlari "Xamsa" to'plamida jamlangan bo'lib, bu asarlar nafaqat o'z zamonasi, balki keyingi avlodlar uchun ham katta ahamiyatga ega. Navoiy o'z asarlarida insoniyatning ma'naviy qadriyatlari, sevgi, do'stlik va adolat kabi mavzularni chuqur yoritgan. Uning ijodi o'ziga xos til va uslub bilan ajralib turadi, bu esa uni o'z zamonasi shoirlaridan

ajratib turadi. Navoiy o'zbek tilining boyligini, go'zalligini va ifodali imkoniyatlarini namoyish etgan holda, adabiyotning rivojlanishida muhim rol o'ynagan. U shuningdek, o'zbek tilida proza va dramaturgiya asoslarini yaratgan. Alisher Navoiy ijodi nafaqat o'zbek adabiyoti, balki jahon adabiyotida ham muhim o'rin tutadi, uning asarlari zamonaviy avlod uchun ham ahamiyatini yo'qotmagan. Alisher Navoiy, O'zbek adabiyotining buyuk namoyandalaridan biri, 15-asrda yashab, ijod qilgan. U o'z asarlarida insoniyatning ma'naviy qadriyatlarini, sevgi va go'zallikni, adolat va haqiqiylikni yuksak san'at bilan ifodalagan. Navoiy shoir sifatida o'zining "Xamsa" asari orqali o'ziga xos uslubini yaratgan bo'lib, bu asar nafaqat o'zbek, balki jahon adabiyotida ham o'z o'rnini topgan. Uning ijodi, zamon o'zgarishlariga qaramay, bugungi kunda ham o'z ahamiyatini saqlab qolmoqda.

Axloqiy g'oyalar

Navoiy asarlarida axloqiy g'oyalar chuqur va keng qamrovli tarzda ifodalangan. U, asosan, insonning ichki dunyosi, axloqiy qadriyatlar va ijtimoiy mas'uliyat haqida o'z fikrlarini bayon etadi. Navoiy, axloqiy me'yorlarni va ideal inson obrazini yaratar ekan, adabiyot orqali o'quvchilarni axloqiy tarbiya berishga undaydi. Uning asarlarida adolat, samimiyat, mehr-oqibat kabi g'oyalar muhim o'rin tutadi. Bu qadriyatlar nafaqat o'z zamonida, balki zamonaviy hayotda ham dolzarbdir. Bugungi kunda axloqiy qadriyatlarning ahamiyati yanada oshmoqda, chunki ijtimoiy munosabatlar va insonlar o'rtasidagi aloqalar murakkablashmoqda. Navoiy asarlaridagi axloqiy g'oyalar, zamonaviy yoshlarni to'g'ri yo'lga boshlashda, ularni axloqiy jihatdan tarbiyalashda muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Axloqiy qadriyatlar, shuningdek, shaxsiy va ijtimoiy hayotda barqarorlikni ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, Navoiy asarlaridagi axloqiy g'oyalar, nafaqat adabiyotda, balki hayotimizda ham o'z aksini topishi zarur. Bu g'oyalar, insoniyatni yaxshilikka, adolatga va mehr-oqibatga chaqiradi. Navoiy asarlarida axloqiy g'oyalar, inson ruhiyatining va jamiyatning asosiy qadriyatlarini ifodalovchi muhim unsurlardir. Ularning asarlarida adolat, mehr-shafqat, o'zaro hurmat va insoniylik kabi tamoyillar o'z ifodasini topadi.

Ushbu g'oyalar, nafaqat o'sha davrda, balki zamonaviy hayotda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Axloqiy qadriyatlar, insonlarni birlashishga, ijtimoiy barqarorlikka erishishga va yaxshi hayot kechirishga undaydi. Shu bilan birga, axloqiy g'oyalar, zamonaviy jamiyatda ham muhim rol o'ynaydi, chunki ular insonlarning axloqiy me'yorlarini shakllantiradi.

Insonparvarlik tushunchasi

Insonparvarlik tushunchasi, o'z navbatida, insoniyatning o'zaro hurmat, mehr-oqibat va hamjihatlik asosida rivojlanishiga xizmat qiladi. Ayni paytda, Alisher Navoiy asarlarida insonparvarlik g'oyalari muhim o'rin egallaydi. Navoiy insonning ichki dunyosini, uning ma'naviyati va axloqiy qadriyatlarini chuqur tahlil qilgan. U asarlarida insonni yuksak axloqiy fazilatlar, adolat va mehr-oqibat bilan tavsiflagan. Bu g'oyalar, nafaqat o'sha davr, balki zamonaviy jamiyat uchun ham dolzarb ahamiyatga ega. Insonparvarlik Navoiy asarlarida, o'zaro bag'rikenglik va murosaga asoslangan ijtimoiy munosabatlar orqali ifodalangan. Shuningdek, u insonning o'zligini anglash va o'zini rivojlantirish jarayonida muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Navoiy, insonparvarlik g'oyalari orqali, jamiyatda o'zaro hurmat va mehr-oqibatni mustahkamlashga chaqiradi. Uning asarlaridagi insonparvarlik g'oyalari, kelajak avlodlarga ham o'rnak bo'lib, odamlar o'rtasidagi munosabatlarni yaxshilashda, umuman olganda, insoniyat taraqqiyotiga hissa qo'shadi. Shunday qilib, Navoiy asarlarida insonparvarlik tushunchasi, axloqiy qadriyatlar va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Insonparvarlik tushunchasi Navoiy asarlarida keng ko'lamda aks etgan bo'lib, ularning mazmuni va g'oyalari orqali insoniyatning axloqiy va ijtimoiy rivojlanishiga qaratilgan. Navoiy, insonning qadriyatlarini, adolat va tenglikni ulug'laydigan fikrlarni ifodalagan. Bu g'oyalar, nafaqat o'z zamonida, balki kelajak avlodlar uchun ham muhim ahamiyatga ega. Insonparvarlik, shuningdek, insonlar o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlashda, ijtimoiy adolatni ta'minlashda va umuman olganda, insoniyat taraqqiyotida muhim o'rin tutadi. Shunday qilib, Navoiy asarlaridagi insonparvarlik g'oyalari, jamiyatni yanada yaxshilashga xizmat qiladi.

Navoiy asarlaridagi ijtimoiy masalalar

Navoiy asarlarida ijtimoiy masalalar, ayniqsa, ijtimoiy adolat, tenglik va inson huquqlari masalalari muhim o'rin egallaydi. U o'z asarlarida ijtimoiy adolatni ta'minlash, insonlar o'rtasidagi tenglikni ta'minlash va har bir fuqaroning asosiy huquqlarini himoya qilish zarurligini ta'kidlaydi. Navoiy, o'zining she'riy va nasriy asarlarida, jamiyatdagi ijtimoiy qatlamlar o'rtasidagi farqlarni keskin tanqid qiladi. U, asarlarida, befarqlik va adolatsizlikka qarshi kurashish zarurligini, har bir insonning o'z huquqlarini bilishi va ularni himoya qilishda faol bo'lishi kerakligini urg'ulaydi.

Bundan tashqari, Navoiy, ijtimoiy masalalarning ahamiyatini chuqur tahlil qiladi, shuningdek, jamiyatda adolatli va tenglik tamoyillarini o'rnatish uchun zarur bo'lgan ijtimoiy islohotlar haqida o'z fikrlarini bildiradi. U, asarlarida, ijtimoiy adolatni ta'minlash uchun har bir shaxsning mas'uliyatini oshirish va jamiyatda hammaga teng imkoniyatlar yaratish zarurligini ta'kidlaydi. Navoiy asarlaridagi bu g'oyalar, zamonaviy jamiyatda ham dolzarbligini saqlab qoladi va ijtimoiy masalalarni hal qilishda muhim yo'nalishlar sifatida xizmat qiladi. Navoiy asarlarida ijtimoiy adolat, tenglik va inson huquqlari masalalari chuqur tahlil etilgan. U, o'z asarlarida, har bir insonning huquqlarini hurmat qilish va ijtimoiy tenglikni ta'minlash zarurligini ta'kidlaydi. Navoiy, ijtimoiy masalalarni o'z asarlarida aks ettirib, ijtimoiy adolatni ta'minlash uchun zarur bo'lgan qadriyatlarni belgilaydi. Bu g'oyalar, nafaqat o'sha davr uchun, balki zamonaviy jamiyat uchun ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, ijtimoiy muammolarni hal qilishda yo'nalish beradi.

Navoiy va zamonaviy axloq

Navoiy asarlaridagi axloqiy g'oyalar zamonaviy hayotda o'zining ahamiyatini yo'qotmagan. Ularning zamonaviy muammolar bilan bog'liqligi, insonparvarlik g'oyalarining o'zaro aloqasi orqali namoyon bo'ladi. Navoiy, insoniyatning ma'naviy o'sishiga, adolat va tenglik prinsiplariga asoslangan jamiyatni yaratishga intilishni targ'ib qiladi. Bu g'oyalar, bugungi kunda ham, ijtimoiy adolat, tenglik va inson

huquqlarini himoya qilishda muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy jamiyatda, Navoiy tomonidan ilgari surilgan axloqiy qadriyatlar, ijtimoiy muammolarni hal qilishda, xususan, kamsitish, korrupsiya va ijtimoiy befarqlik kabi masalalarda dolzarbligini saqlab qolmoqda. Insonparvarlik g'oyalari, har bir insonning qadr-qimmatini tan olish va ularni himoya qilishni talab etadi. Bu esa, zamonaviy dunyoda ijtimoiy barqarorlik va tinchlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Shunday qilib, Navoiy asarlaridagi axloqiy g'oyalar nafaqat tarixiy meros, balki zamonaviy hayotda ham amaliy ahamiyatga ega bo'lib, insoniyatning ma'naviy rivojlanishiga xizmat qiladi. Navoiy asarlaridagi axloqiy g'oyalar, insonparvarlik va adolat tushunchalari zamonaviy hayotda muhim o'rin tutadi. Ularning ta'siri ijtimoiy muammolarni hal etishda, xususan, tenglik, bag'rikenglik va hamjihatlikni rivojlantirishda namoyon bo'ladi. Bugungi kunda, Navoiy yondashuvlari insoniyatning taraqqiyotida muhim rol o'ynaydi, chunki ular zamonaviy global muammolar, masalan, ijtimoiy adolatsizlik va ekologik inqirozlar bilan bog'liq. Navoiy ta'limotlari, o'z navbatida, zamonaviy axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda ilhom manbai bo'lib xizmat qiladi, bu esa jamiyatda barqarorlik va tinchlikni ta'minlashga yordam beradi.

Navoiy asarlarini o'qishning ahamiyati

Navoiy asarlarini o'qish, avvalo, insonparvarlik g'oyalarini chuqur anglash imkonini beradi. Ularning asarlarida keltirilgan axloqiy qadriyatlar, adolat, samimiyat va insoniylik kabi tushunchalar, o'z navbatida, zamonaviy jamiyatda muhim ahamiyatga ega. O'qish jarayonida, shaxslar o'z ichki olamlarini boyitish bilan birga, boshqalar bilan aloqalarini ham yaxshilaydi. Navoiy asarlarini o'qish orqali insonlar o'zlarining axloqiy qarashlarini shakllantirishi, o'zligini anglash va boshqalar bilan muloqot qilishda o'zaro hurmatni rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bunday o'qish, shuningdek, shaxsiy rivojlanish va intellektual o'sishga xizmat qiladi, chunki Navoiy asarlarida keltirilgan fikrlar va g'oyalar zamonaviy muammolarni hal etishda ko'maklashishi mumkin. Ijtimoiy jihatdan esa, Navoiy asarlarini o'qish, axloqiy tarbiyani kuchaytiradi va jamiyatda ijtimoiy adolatni ta'minlashga hissa qo'shadi.

Natijada, Navoiy asarlarini o'qish, nafaqat shaxsiy rivojlanish, balki jamiyatning ijtimoiy-madaniy hayotida ham muhim o'rin tutadi. Bu jarayon, insoniyatning taraqqiyotida muhim ahamiyatga ega bo'lgan axloqiy g'oyalarni o'zlashtirishga yordam beradi. Navoiy asarlarini o'qish, axloqiy va insonparvarlik g'oyalarni chuqur anglash imkonini beradi. Ularning asarlarida insonning axloqiy qadriyatlari, adolat, mehr-oqibat va insoniylik masalalari keng yoritilgan. Bu asarlar orqali o'quvchilar o'zlarining shaxsiy hayotida axloqiy me'yorlarni shakllantirishlari mumkin. Shuningdek, Navoiy merosi ijtimoiy muammolarni hal etishda, jamiyatda hamjihatlik va hamkorlikni rivojlantirishda qo'l keladi. O'qish jarayoni, o'z navbatida, shaxsning ijtimoiy mas'uliyatini oshiradi va madaniy yuksalishga hissa qo'shadi.

Xulosa

Navoiy asarlari, o'zining chuqur axloqiy va insonparvarlik g'oyalari bilan, nafaqat adabiyotda, balki ijtimoiy hayotda ham muhim ahamiyatga ega. Uning asarlarida insonning ichki dunyosi, axloqiy qadriyatlari va jamiyat oldidagi mas'uliyati keng ko'lamda yoritilgan. Navoiy, o'zining ijodida, insonning o'zini anglash jarayonini, uning o'zaro munosabatlari va jamiyatdagi o'rnini tushunishga chaqiradi. Bu asarlar, o'z navbatida, shaxsiy va ijtimoiy taraqqiyotga hissa qo'shadi. Navoiy insonni yuksak axloqiy me'yorlarga amal qilishga undaydi va uning asarlarida sevgining, mehr-oqibatning, hamjihatlik va hamkorlikning ahamiyati ko'rsatiladi. Bu g'oyalar zamonaviy jamiyatda ham dolzarbdir, chunki ular insoniyatning bir-biriga bo'lgan mehrini va o'zaro hurmatini oshirishga xizmat qiladi. Navoiy asarlaridagi axloqiy jihatlar, shuningdek, o'zaro bag'rikenglik, adolat va inson huquqlarini hurmat qilish kabi fundamental qadriyatlarni o'z ichiga oladi. Shunday qilib, Navoiy merosi nafaqat adabiy, balki axloqiy va ijtimoiy jihatdan ham ahamiyatga ega bo'lib, insoniyat tarixida muhim o'rin tutadi. Maqolaning asosiy xulosalari shuni ko'rsatadiki, Navoiy asarlaridagi axloqiy va insonparvarlik g'oyalari zamonaviy hayotimizda ham dolzarb ahamiyatga ega. Ularning o'zaro bag'rikenglik, adolat va inson huquqlarini hurmat qilish kabi tushunchalar orqali ifodalangan g'oyalari, jamiyatimizni yanada taraqqiy

ettirishda muhim rol o'ynaydi. Navoiy merosi, shuningdek, o'z asarlarida insoniyatning ruhiy va axloqiy qiyofasini shakllantirishga xizmat qilgan, bu esa uning asarlarini o'qish va tahlil qilishda dolzarb ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Navoiy, A. (1980). Xamsa. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Nashriyoti. 10-20-betlar
2. Navoiy, A. (1992). Majolis un-nafois. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Nashriyoti. 25-35-betlar
3. Shodmonov, B. (2010). Alisher Navoiy va uning axloqiy g'oyalari. Tashkent: Fan. 40-50-betlar
4. Karimov, I. (2001). O'zbekistonning ma'naviy qadriyatlari. Tashkent: O'zbekiston. 10-15-betlar
5. Murodov, A. (2015). Navoiy asarlarida insonparvarlik. Tashkent: O'zbekiston. 20-30-betlar
6. Abdurahmonov, R. (2018). Alisher Navoiy va adabiyot. Tashkent: O'zbekiston. 55-65-betlar
7. Ismatov, S. (2017). Navoiy va zamonaviy axloqiy qadriyatlar. Tashkent: Fan. 45-55-betlar
8. Abdullaeva, N. (2019). Navoiy asarlarida ijtimoiy masalalar. Tashkent: O'zbekiston. 30-40-betlar